

Ivan Negrišorac / Dragan M. Stanić^[1]

predseda Matice srbskeje
Nový Sad (Srbsko)

UDC 930.85(497.11:437.6)

061:001.32(437.6)

061:001.32(497.113)

Originálny vedecký článok

Prijatý: 10.3.2026

Akceptovaný: 16.4.2026

doi: 10.5937/napredak7-65606

Srbi a Slováci, Matica srbská a Matica slovenská: dvestoročné výzvy a skúsenosti

Abstrakt: Dva slovanské národy, Srbi a Slováci, Slováci a Srbi, sú dobrým príkladom národov blízkeho pôvodu, ktoré počas svojej existencie nezabúdali na túto skutočnosť. Práve spoločný pôvod je aj dnes, po mnohých storočiach, dôvodom ich vzájomného porozumenia a toho, že si majú stále čo povedať. Silné povedomie spolupatričnosti – povedomie, ktoré sa opiera o fakty o pôvode, ako aj o skúsenosť dobrého vzájomného porozumenia – umožňuje obom národom nielen hľadiť do kalných a nejasných udalostí minulosti, ale aj vytvárať príbuzné predstavy o budúcnosti: iba v prepojení týchto dvoch hlbokých a vzdialených časových rozmerov, v spojení prejavujúcom sa v priesečníku, ktorý spravidla nazývame aktuálnou prítomnosťou, by sme mali budovať vlastný kolektívny, národný osud a konkrétnu historickú skutočnosť. Toto budovanie by sa zasa nemalo zakladať len na prispôsobovaní sa všeobecným, svetovým a vnúteným okolnostiam, ale na aktívnej tvorbe takého zmyslu, ktorý sa slovanskému národu javí ako hodnoverná hodnota ľudského života – takého, aký je možný v tomto čase a v tomto svete.

Kľúčové slová: Srbi, Slováci, Matica srbská, Matica slovenská, Georgije Magarašević, Pavol Jozef Šafárik, Ján Kollár, Svetozar Miletić

Dva slovanské národy, Srbi a Slováci, Slováci a Srbi, sú dobrým príkladom národov blízkeho pôvodu, ktoré počas svojej existencie nezabúdali na túto skutočnosť. Práve spoločný pôvod je aj dnes, po mnohých storočiach, dôvodom ich vzájomného porozumenia a toho, že si majú stále čo povedať.

Silné povedomie spolupatričnosti – povedomie, ktoré sa opiera o fakty o pôvode, ako aj o skúsenosť dobrého vzájomného porozumenia – umožňuje obom národom nielen hľadiť do kalných a nejasných udalostí minulosti, ale aj vytvárať príbuzné predstavy o budúcnosti: iba v prepojení týchto

[1] dstanic@maticasrpska.org.rs, <https://orcid.org/0009-0006-6385-7070>

dvoch hlbokých a vzdialených časových rozmerov, v spojení prejavujúcom sa v priesečníku, ktorý spravidla nazývame aktuálnou prítomnosťou, by sme mali budovať vlastný kolektívny, národný osud a konkrétnu historickú skutočnosť. Toto budovanie by sa zasa nemalo zakladať len na prispôsobovaní sa všeobecným, svetovým a vnúteným okolnostiam, ale na aktívnej tvorbe takého zmyslu, ktorý sa slovanskému národu javí ako hodnoverná hodnota ľudského života – takého, aký je možný v tomto čase a v tomto svete.

12 |

Spolupatričnosť v habsburskej ríši

Roztrúseným do obrovských diaľav tohto sveta Slovanom sa občas môže zdať, že ich spoločná realita neexistuje, alebo že je prejavom čistej fikcie. Aj z toho dôvodu srbský historik archimandrita Jovan Rajić, vo svojom vzácnom diele *Исторія разныхъ славенскихъ народовъ наипаче Болгаръ, Хорватовъ и Сербовъ* (1794), upozornil na veľký počet názvov, ktoré sa pre Slovanov používajú a konštatoval, že „только возрасли и умножилися Славенскіи народи, что по разделеніи уже и полученіи различныхъ именъ, едва ихъ исчислити можно“ (Rajić, 1794, s. 68). Mnohé z uvedených miest sú etnonymami a používajú sa ako označenie pre národy a ich vetvy, avšak niektoré z tých názvov vychádzajú z názvu mesta a oblasti, v ktorej žili. Avšak, takéto toponymá v pomenovaniach môžu viesť k omylom, nesprávnym úsudkom a nepodloženým identitným zanieteniam. To, že je život každého jednotlivca a dokonca aj celých národov plný výziev, nemusíme osobitne zdôrazňovať. Túto jednoduchú pravdu by mal totiž vedieť každý

človek a mal by sa neustále snažiť spoznávať miesta, na ktorých sú uložené nebezpečné kamene, ako rôznorodé výzvy, ktoré môžu človeku zatarasiť cestu.

Vyjmúc stredovekú, cyrilo-metodskú súdržnosť, kľúčové cesty spoluprácu medzi Srbmi a Slovákmi nachádzame na začiatku 19. storočia, v čase, keď sa jednotlivé slovanské skupiny začali navzájom spoznávať podľa špecifík, ktoré si vyžadovali, aby slovanská spolupatričnosť nebola iba konštatovaná. Naopak aby boli zdôraznené špecifiká jednotlivých národov, ktoré vznikali ako vetvy všeslovanskej masy pripravené formovať autonómne svety s osobitnými jazykmi, náboženstvom, históriou, kultúrou a inými špecifikami. V takýchto podmienkach bolo múdre vybudovať osobitosť každého slovanského národa, no netreba vymazať ani povedomie o spolupatričnosti, ktoré nie je iba muzeálny fenomén a navždy odviata minulosť, ale aktuálna a živá skutočnosť, ktorú je potrebné pestovať v priamej komunikácii príslušníkov dvoch národov a dvoch kultúr. Keď sa našli v rámci jedného štátu, v habsburskej ríši, v ríši, ktorá v priebehu storočí vlastnej stabilizácie čoraz viac rozvíjala veľké dobíjacie, imperiálne ambície, Srbi a Slováci sa prirodzene otáčali jedni k druhým, pretože ich osud bol v mnohom obdobný. Aj jeden aj druhý národ bol v habsburskej ríši akoby potôčik vo veľkom jazere, kde hrozilo reálne nebezpečenstvo, že sa voda z potôčika jednoducho vleje do veľkého, imperiálneho celku a že sa ich špecifickosť úplne stratí.

Habsburská ríša bola veľkou miešaninou národov a v tom celku bol počet Slovanov skutočne obrovský. Pozrime sa napríklad do prvého zväzku *Serbského letopisu* z roku 1824, v ktorom Georgije Magarašević uvádza štatistické údaje, že v Rakúskej ríši, vo chvíli keď vychádza prvý zväzok časopisu, ži-

je 12,2 milióna Slovanov, 5,23 Nemcov, 4,5 Talianov, 3,8 Maďarov atď (Chronicle of Matica srpska, 2023, s. 37). Inými slovami Slovanov je iba o niečo menej než Nemcov, Talianov a Maďarov spolu (13,53). Neprekvapuje preto, že súpis v rakúskej ríši prebiehal tak, aby sa rôznymi spôsobmi skryla národná štruktúra, rovnako tak, ako aj dnes v Európskej únii, ale aj v iných štátoch, ktoré sú pod jej tlakom a sú ňou ovplyvňované, keď sa snaží implementovať totožný princíp imperialistických stratégií, ktorými sa uľahčuje asimilácia tzv. malých národov. Údaje zo začiatku 20. storočia (1907), ktoré zverejnil historik Alan Taylor poukazujú na to, že obyvateľstvo Rakúsko-Uhorska bolo také, že Slovanov bolo 23,5 milióna (45 % z celkového obyvateľstva), Nemcov 12, Maďarov 10, Rumunov tri milióny (Taylor, 2001, s. 298-301), pri tom Slovanov bolo opäť o niečo menej než prvé tri národy – Nemcov, Maďarov a Rumunov (25 miliónov), pri tom boli vynechaní veľmi početní Taliani, ktorí si medzičasom vybojovali samostatný, celistvý národný štát.

O tom, že je stratégia asimilačnej politiky Európskej únie veľmi podobná stratégii habsburskej ríše, je viac než jasné, avšak jasné je aj to, že Európska únia, na rozdiel od inšpirátorov spreď jedného storočia aspoň doposiaľ ponúkala omnoho lákavejšie pozitívne stimuly, ktoré viedli k asimilačným procesom. Inými slovami málopočetné a príbuzné národy, akými sú Srbi a Slováci, môžu veľmi významným spôsobom byť si vzájomne nápomocní pri všetkých zložitých historických udalostiach, tak v minulosti ako aj dnes. Existuje aspoň jedna spoločná a kľúčová dilema všetkých málopočetných národov sveta, osobitne v prípade takých mega štátnych útvarov, akým bola habsburská ríša, alebo akou je Európska únia a tá dilema znie: Chcú málopočetné

národy obstať alebo zaniknúť? Sú materiálne lákavé skutočnosti dostatočným dôvodom na to, aby sa na príslušnosť k malému národu úplne zabudlo a vymazalo z povedomia? A osobitne, aká je východisková stratégia pre málopočetné národy v týchto zložitých podmienkach? Ešte priamejšie sa opýtajme, môžeme umožniť materiálny rozvoj malých národov tak, aby sa nevyvolal efekt podávania sa asimilačným mechanizmom a aby sa neprispelo k procesu zániku toho národa? Toto sú otázky, ktoré si vyžadujú relevantné odpovede, tak vo vzťahu k minulej, ale aj tej súčasnej situácii.

Duch srbsko-slovenskej spolupatričnosti: Georgije Magarašević a Pavol Jozef Šafárik

Staré knihy, ale aj literárnnovedný časopisy s dlhou kontinuálnou tradíciou v procese kolektívneho, národného prebúdzania, môžu byť veľmi osožným zdrojom vedomostí a priamych ponaučení. V slovenskom prostredí bol takýto časopis *Slovenské pohľady* založený v roku 1846 a v srbskom to bol *Letopis Matice srpske*, založený v roku 1824. Dva časopisy, ktoré majú kontinuálne trvanie boli samy o sebe dobré mosty na rozvoj výmeny srbsko-slovenských statkov v oblasti literatúry, jazykového sebauvedomenia, filológie a kultúry v najširšom slova zmysle. Tak pri zakladaní *Serbskeho letopisu*, ktorý bol v roku 1873 premenovaný na *Letopis Matice srbskej*, okrem hlavného redaktora Georgija Magaraševića, aktívne účinkoval aj Slovák Pavol Jozef Šafárik. Šafárik bol v tom čase riaditeľom a profesorom na Pravoslávnom gymnázii v Novom Sade a Magarašević iba profesorom a tak dvaja

kolegovia blízko spolupracovali od samotných začiatkov Letopisu. Šafárik napísal veľký počet textov o všeslovanskej, ale aj srbskej minulosti, rovnako aj o histórii rôznych slovanských národov. Zakotvenie vedeckých vedomostí o slovanskej spolupatričnosti na stranách *Letopisu sa rozvíjali práve vďaka Šafárikovi, a tak v období 1824 – 1950* (podľa výskumov a podľa tlmočenia hesiel Marka Maletina) bolo publikovaných celkovo 27 jeho textov, niektoré z nich boli publikované vo viacerých pokračovaniach (Pozri, Maletin, 1968, s. 401-402). Spojenie Pavla Jozefa Šafárika a Georgija Magaraševiča, tiež Novosadského gymnázia a Nového Sadu so slovenským filológom sú jedným z najvýraznejších spojení, ktoré vznikli medzi dvomi bratskými národmi (Pozri, Šafarik, 1963; Šafarik, 1996). Šafárik pobudol v Novom Sade v rozpätí rokov 1819 – 1831, pri tom to bolo pre neho vzácne obdobie, v ktorom akumuloval vedomosti a prostredníctvom rukopisov, či knižnej podoby sa priamo oboznamoval so starou srbskou knihou. Na základe tohto zorientovania sa a vedomostí si rozvinul dobrú časť svojho slavistického pôsobenia, ktoré po tomto novosadskom období bolo popísané v knihách a dosiahlo veľké ozveny vo vede.

Už v prvom zväzku *Sebského letopisu* Šafárik upozorňuje na znepokojujúci typ diskurzu, ktorý v tom čase vládol vo vede a ktorý bol poznačený vážnymi formami rasizmu: „Свакиј Славенин, који какву нибуд књигу о историји, земљеописанију, ходо- и етнографији, о статистици и политици, страним језиком списану у руке узима – а колико их нема који то сваки дан чине? – морао је заиста са страом узимати; јер се он већ напред на то приправити мора да ће у њој наћи и себе и свој народ презрен и поруган. Две треће части свију такови књига,

које о тима стварима беседе, не содержавају у себи, ако о Словенима, било то о свима вообщче или само о јединственима ветвама славенским штогод напомињу, ништа друго већ поруганије и уничиженије њиовог националног карактера.“ (Šafarik, 1824, s. 101) („Každý Slovan, ktorý berie do rúk akúkoľvek knihu o histórii, zemepise, cestopise a etnografii, o štatistike či politike, napísanú v cudzom jazyku – a koľko je tých, ktorí tak robia každý deň? – musí ju vskutku brať do rúk so strachom; lebo sa už vopred musí pripraviť na to, že v nej nájde seba aj svoj národ opovrhnutý a potupený. Dve tretiny všetkých takýchto kníh, ktoré o týchto veciach pojednávajú, neobsahujú v sebe – ak vôbec o Slovanoch, či už o všetkých všeobecne, alebo len o jednotlivých slovanských vetvách niečo spomínajú – nič iné než hanobenie a ponižovanie ich národného charakteru.“ Z tohto Šafárikovho textu môžeme jasne pozorovať, že Slovania bez ohľadu na vetvu, ku ktorej patria, mali spoločný problém, a to ten, že boli terčom nielen istých predsudkov, ale aj nedvojzmyselných rasistických ideologických predsudkoch. Práve preto bola spolupráca všetkých Slovanov na rôznych úrovniach nielen žiadúca, ale aj nevyhnutná.

Slováci a Srbi sa v tom období, v prvej polovici a v priebehu celého 19. storočia, najlepšie spoznávali počas štúdia a stretávali sa v Budíne a Pešti, Györi, Viedni, Prešporoku (Bratislave), Prešove, Modre, Banskej Bystrici, Temešvári a v iných mestách habsburskej ríše. Takéto zblížovanie vzniklo ešte v 18. storočí a pokiaľ ide o Srbov – podľa výskumov Rista Kovijanića – v tomto účinkovali Pavle Julinac, Teodor Janković Marijevski, Jovan Muškatirović, Dositej Obradović, Joakim Vujić, Atanasije Stojković a iní (Pozri, Kovijanić, 1973; Kovijanić, 1979). V priebehu 19. storočia okrem autorov, ktorí patria do

uvedeného obdobia (z uvedených sa to stalo jedine Julincovi), objavil sa značný počet mladších autorov, ktorí boli pri školení spätí s istým priestorovým ambientom, v ktorom prichádzalo k stretnutiam so Slovákami, osobitne s ich spisovateľmi, činiteľmi a ideológmi, akými boli Ján Kollár, Ľudovít Štúr, František Palacký, Ján Tomka Saský a ďalší. Okrem výnimočného prínosu Šafárika netreba prehliadať účasť ďalších Slovákov v budovaní srbského školského a kultúrneho systému tak v rakúskej ríši, ako aj v Srbskom kniežatstve a v tomto zmysle je potrebné osobitne si pamätať význam Andreja Volného a Janka Šafárika. Zo srbskej strany sa objavuje veľký počet tvorcov rozličných profilov, ktorí sa školili na miestach veľkých stretnutí so Slovákami: takýto významní študenti boli Svetozar Miletić, Đura Daničić, Jovan Jovanović Zmaj, Jovan Grčić Milenko, Jovan Bošković, Kosta Trifković a iní. Po intelektuálnej stránke mala komunikácia Srbov a Slovákov obojstranne výrazné benefity a dlhoročné časopisy, obsahujúce množstvo materiálu, analytických textov a literárnych diel, môžu podať seriózne a dôležité smernice na ceste málopočetných národov cez pozemský priestor a v zodpovedajúcom čase.

Duch slovensko-srbskej vzájomnosti: Ján Kollár a Svetozar Miletić

Poézia vysielala najjasnejšie orientačné body na týchto cestách: básne sa sťa svojrázne svätajánske mušky zjavujú v najhlbšej tme v podobe, ktorá dovoľuje, aby isté cesty svietili a boli dôkazom toho, že ná-

dej nie je navždy stratená. Práve takýmto svetlom sú aj tri sonety Jána Kollára, ktoré boli v preklade Georgija Magaraševiča zverejnené v *Srbskom letopise* v roku 1827^[2] a ktoré osobitným spôsobom poukazujú na slovanskú príbuznosť ako na veľmi zaujímavú tematickú výzvu pre zrod vznešených lyrických štruktúr. Kollár inšpiroval mnohých srbských študentov a budúcich intelektuálov tým, že ich učil myslieť, navádzal ich k tomu, aby premýšľali nad rôznymi tvarmi príbuznosti v rámci ľudstva a spoznávali tak mentálnu príbuznosť, ale aj možné politické solidarity.

V prvom zo spomenutých troch sonetov pod strešným názvom *Sonety p. Joana Kolára, preložené z českého jazyka (Сонети г. Иоана Колара, преведени с чешког језика)* básnik podáva lyrickú reflexiu o možnostiach vytvárania obrazu Anjela, tak maľovaním rečami, ako aj maľovaním vizuálnymi prostriedkami: v oboch prípadoch spočíva najväčšie tajomstvo predovšetkým v tom, že niečo čo je vo svojej podstate zmyslami neuchopiteľné a vo svojej podstate čisto duchovné môže sa vlastne stať dostupné ľudským vnemom. Preto básnik veľmi presne poukazuje na to, že týmto postupom, maliarskym aj básnickým (pretože píše o oboch spôsoboch vyjadrovania sa) otázka tvorivých postupov musí byť vyriešená a že sa na skutku stane realitou, že anjela zmyslami, ale aj duchovne môžeme začať vnímať: „Takmer môžeš zrieť jeho ducha / Ako cez jasnosť preniká telom.“ To nazretie k neuchopiteľnosti ducha v istých aspektoch telesna môže podľa básnikovej vízie spočívať v spôsobilosti materializovania fenoménu čistého, pozitívneho ľudského duchovna, ktoré sa prejaví prá-

[2] Všetky citácie, ktoré nasledujú, *Srbska letopis*, No. 10, 1827, s. 89-91

ve na tvári anjela. V tomto zmysle básnik sa zameriava práve na oko, ktoré je potrebné znázorniť tak, aby svietilo koľko k nebesiam toľko aj k zemi, a že jeho základnou svietiacou zložkou majú byť predovšetkým viera a láska: „Oko nech svieti k nebu vierou zdravou, / čistou zas láskou k zemi dolu.“ Okrem oka, básnik sa zmieňuje aj o čele a ústach, ktoré majú rovnako vyjadriť bezstarostnosť, ale aj ľahkosť radosti, bez nich niet anjelského bytia. Preto básnik radí, aby neexistovali negatívne ale iba pozitívne emócie na tvári anjela: „Ani čelo sa nemá mračiť, / keď (sa) ústočká smejú žartom.“ Anjeli sú teda z hľadiska duševných aspektov definovaní ako spojenie viery, lásky a radosti a táto tematická štruktúra je vyložená v dvoch štvorveršiach (katrénach) prvého Kollárovho sonetu.

V tercetách v pokračovaní tohto sonetu sa básnik sústreďuje na dva charakteristické motívy. V prvom trojverší sa objavuje motív dvoch vencov, ktoré majú „ovíjať vlasy, / Kde sa kvety ako aj farby dúhy / každého času a kraja chvejú.“ Je teda zaujímavé, že v tomto obrázku dvoch vencov na hlave anjela dominujú diskrétné farebné aspekty vnemovej skutočnosti a tak sa objavuje obraz vlasov (nehovorí sa o tom, či sú čierne, hnedé alebo plavé), následne obraz kvetov (nehovorí sa o tom o aké kvety ide a akej sú farby), v konečnom dôsledku sa však spomínajú „dúhové farby“ a v tomto je už farebná štruktúra dúhového spektra omnoho jasnejšia a vnemami si ju možno celkom jasne predstaviť. Básnik pri tom nehovorí, o ktoré a o aké dva vence ide, avšak v asociatívnom zmysle sa môžu objaviť dva, historicky a mytologicky veľmi dobre známe dva tvary jedným je veniec básnickej slávy, ktorý sa, zhotovený najčastejšie z vavrínu, udeľuje každému, kto je *poeta laureatus*; druhým je veniec mučeníctva, ktorý, zhotovený z

trňových vetvičiek, na svojom čele niesol najväčší zo všetkých mučeníkov, Bohočlovek Ježiš Kristus. Dalo by sa povedať, že básnik sa usiluje v zornom poli uchovať obe tieto podoby vencov na hlave ako ten, ktorý cez pozemské, spoločenské uznania vedie k večnosti, tak aj ten, ktorý skrze mučeníctvo býva uctený až v nebi a vo večnosti. Každopádne zjavná je neistota, do ktorej nás básnik uvádza spomínaným motívom venca; neistota o tom, či je tento veniec výrazom spoločenského uznania alebo utrpenia, výrazom niečoho dôrazne pozitívneho alebo negatívneho, výrazom radosti alebo trápenia.

Jasnú, nie celkom do konca jednoznačnú, avšak výnimočne silnú odpoveď ponúkne básnik v záverečnom trojverší a v tom slohu ponúkne práve to, čo osudovým spôsobom poukáže na anjelskú povahu predstavenej bytosti: „Lež čarovné črty tomu všetkému / Vdýchni nehy slovanskej, / Uzrieš ju v podobe biednej.“ Anjela, podľa mienky básnika, nie je možné znázorniť, ak na jeho tvári, spolu s vierou, láskou a nádejou nebude aj „neha slovanská“. Avšak pozrime sa čo sa deje s tou slovanskou nehou, ktorá obrazu anjela tak prislúcha, a je schopná priniesť isté drahocenné čarovné črty tvári, na ktorej je prítomná, ale zároveň je ona sama taká, že sa zjavuje v biednej podobe. Jej podoba (t. j. vzhľad) je biedna, t. j. nepekná, zlá a ničotná, no napriek takému stavu má slovanská neha tú schopnosť, že v bytostiach alebo postavách, u ktorých sa zjavuje, vyvoláva niečo nadprirodzené, zázračné a rozprávkové.

Touto lyrickou štruktúrou a reflexívnym diskurzom Ján Kollára kladie mnohé otázky, ktoré majú veľký význam pre celkový slovanský svet, tak ako kedysi v 20. rokoch 19. storočia, ako aj z konca 20. alebo začiatku 21. storočia. V medziobdobí

od 19. do 21. storočia sa tak na globálnej svetovej scéne, ale aj v slovanskom svete, alebo svete jednotlivých slovanských národov mnoho toho zmenilo: tieto národy nadobudli svoju štátnosť a na začiatku 21. storočia sa rozvíjajú omnoho úspešnejšie a nad reálne očakávania, že podmienky ich existencie im umožnia ďalšiu prosperitu. Napriek tomu, že proces emancipácie slovanských národov sa v dobrom posunul vpred, je úplne zrejmé, že isté aspekty biednej podoby aj naďalej narúšajú tvár Slovana, takže táto tvár už nie je sama osebe pekná, no pravdepodobne má aj naďalej schopnosť vyvolávať niečo čarovné a zázračné. V tomto rozpätí dvoch storočí, ktoré oddeľujú onen dávny okamih vydania Kollárových básní a tento okamih vydania nových slovenských a srbských básnikov v antológii *Nežnosť slovanská*, sa niečo zmenilo, ale niečo zostalo takmer rovnaké: rôznymi spôsobmi sa ukazujú ako Slovania, a to príliš často, prinášajú viac dobra iným než sebe samým!

Bezprostredne pred revolučnou udalosťou v roku 1848 srbská mládež z Prešporoku a Pešti, najviac tvorbou Svetozara Miletića v Budíne 1847 roku, vydala ročenku *Slavjanka*. V tejto ročenke najväčší počet básní publikoval Pavle Popović Šabčanin, následne Svetozar Miletić a potom aj Jovan Đorđević, Metodije Mladenović, Jovan Ilić, Nikola Vukićević a Stojan Radonić (Pozri, Kovaček, 2006, s. 35-54). V ročenke Svetozar Miletić, spolu s ďalšími piatimi básnickými prílohami zverejnil aj báseň *Slavjanka*, v ktorej poukazuje na to, ako svitajú nové zore slovanským národom, ako ich ohrieva slnko a osvecujú ich líčce slávy a to všetko sa deje na Nanebovstúpenie Pána (Spasovdan): báseň bola podľa dodatočnej poznámky na úplnom konci aj

napísaná na sviatok Nanebovstúpenia Pána a má aj refrén, ktorý varíruje, avšak sa pri všetkých desiatich veršoch objavujú dva varianty záverečného verša: „Požehnaný dník Nanebovstúpenia“ sa objavuje sedemkrát a „Biely dník Nanebovstúpenia“ trikrát. Motív požehnaného/bieleho dňa/dníka sa objavuje vo všetkých desiatich sextínach, a to v podobe anadiplózy na koncoch každého verša, ale aj s variáciami vo vnútri veršov, takže záverečné dva verše prvej strofy znejú: „Zora vraví: biely deň, / Biely dník Nanebovstúpenia“, a rovnaká pozícia v záverečnom verši znie: „Nech ti svitne požehnaný deň – / Požehnaný dník Nanebovstúpenia“ (Miletić, 1999, s. 61-62). Žánrovo, báseň funguje ako prvý zvonček k prebúdzaniu sa slovanských národov, osobitne Srbov, k veľkým historickým úlohám, ktoré sú pred Slovanmi. V tejto národnobuditeľskej, ale aj politickej básni, používajúc veršovaciu štruktúru symetrického osemslabičného verša (naširoko zastúpeného v mnohých slovanských folklórnych tradíciách) a jeho katalektického tvaru v dvoch záverečných veršoch v tvare šesťveršia, Miletić predstavuje Horu Slávov, kde prebýva Sláva a táto k sebe povoláva národy Slávy, a tak aj mladých Srbov. Mýtické stvárnenie Slávy sa zjavuje ako podoba onoho Anjela, o ktorom píše Ján Kollár a celá je naplnená svetelnou energiou a sprievodnými duchovnými vrstvami, ktoré naplňajú túto svetelnú, božskú zložku: „Keď Sláva pred nich predstúpi: / Od nej sa celá hora zachveje / Sľa by slnko nad ňou bdela / Všetko svetlo neba sa zberá: / By urýchlilo biely deň, / Požehnaný dník Nanebovstúpenia.“ Pokiaľ ide o spomínané všetky duchovné zložky, básnik osobitne zdôrazňuje: lásku, milotu, múdrosť a Spasenie: „Z očí jej láska žiari, / Hruď

18 | je jej trónom miloty, / Jasné čelo sídlom múdrosti,
/ Nad ním veniec Spasenia: Lebo sláviť bude Biely
deň, Požehnaný dňík Nanebovstúpenia.“ V básni sa
následne spomína aj istá Kniha tajomstiev obsahu-
júca Božie odkazy o pôvode svetla nebeského („A
knižôčku tajomstiev číta, / Z nebies zoslanú zhora,
/ Kde Božou rukou píše, / Odkiaľ svetu padá svit:
/ Kedyže padá biely deň, / Biely dňík Nanebovstú-
penia,“ a následne poukazuje na význam Slobody a
básne, ktorá ju ospevuje, tak ako báseň poukazuje
na význam Anjela, ktorý pomáha zachovať Božie
zákony na zemi a na kvety, ktoré sú svedkami ryt-
mov prírody, ktoré Božie zákony udržujú v sile:
„Keď Sloboda pieseň zvolá, / Sťa Anjela hlas by
trúbil, / Ak sa usmeje – hora pučí, / Kade kráča
– kvietie klíči; / I zasvitne biely deň, / Biely dňík
Nanebovstúpenia.“

Krásy kvetov na tomto svete nám má teda ne-
ustále pripomínať samotného Boha a Božie zákony,
ktoré vládnu a samotné gesto odtrhnutia a darova-
nia kvetín má svoj význam a zmysel rozširovania
viery v Boha a zákonov, ktoré sa zakladajú na sile
autority Pána. Aj preto ten kráľ mladých Srbov,
ktorý sa vybral na Horu Slávy, bol vedený práve k
tomu, aby odtrhol kvety z tej čarovnej Slovanskej
hory a aby ním obdaroval celý šíri svet: „Mladí Srbi
kvietie berú, / Čo sa v jednu kyticu vije: / Hľa, Slo-
vanka! veselie, / Slovan kvet za prilbu berie: / Keď
on slávi biely deň, / Požehnaný dňík Nanebovstú-
penia.“ Zaujímavý je alegorický signál, ktorý uka-
zuje na to, že Slovania kvety kladú aj na prilbu, na
vojenskú výstroj, a nie na nejaký civilný odevný
predmet, napríklad akým by bol klobúk, baretka a
pod. Akoby tým bolo naznačené to, čo sa stane o
rok neskôr, keď boli aj Srbi aj Slováci v revolučných
udalostiach v roku 1848 prinútení povstať, aby si

zabezpečili aspoň nejaké národné práva, ktoré im
v habsburskej ríši boli odopreté a ktoré ani maďar-
skí revolucionári v roku 1848 neboli ochotní uznať
slovanským národom.

Nanebovstúpenie o ktorom veršoval Svetozar
Miletić, znamená nielen ten deň spásy pre Srbov,
ale aj pre všetkých Slovanov: tie dve perspektívy
sa v srbskom politickom ponímaní nerozlučovali
a rovnako ani v mysli Slovákov v tom čase sa to
nerozlučovalo. V tomto zrkadlení Jána Kollára v
Svetozarovi Miletićovi, ale aj v mnohých ďalších
osobnostiach, ktoré prepájali kultúru Slovákov a
Srbov, ako kultúru dvoch slovanských národov s
kultúrami iných slovanských národov, Srbi a Slová-
ci vystupovali z aspektu občianskych ideálov, ktoré
boli proklamované ideami Francúzskej revolúcie
a pretavené do hesla: Sloboda, bratstvo, jednota!
Na tieto programové postoje nemali všetci nárok
v rôznorodej, viacnárodnostnej habsburskej ríši a
Slovania boli prví, ktorí na túto nespravodlivosť
museli poukázať a protestovať proti takému stavu.
Práve preto Miletić v jednej zo svojich básní záve-
rečný verš formuluje tak, ako by ideály, o ktorých
hovorí, boli všeobecne platné, vzťahujúce sa na
celé ľudstvo a že tieto umožňujú spoluprácu ľudí
a národov celého sveta. „I kto bratskú svornosť
ľúbi, / Po jednom mu kvietku podaj, / Nech na
slávu pieseň slúži: / Vtedy nech hlas tvoj slovanstvu
trúbi: / Svitol ti ten drahý deň – / Požehnaný dňík
Nanebovstúpenia!“ Nanebovstúpenie pre Srbov,
Slovákov a iných Slovanov bol vtedy chápaný ako
Spasovdan (Deň spásy) pre všetkých ľudí sveta!
Ide bezpochyby o spôsob potvrdenia univerzáln-
nych ideálov Francúzskej revolúcie a o špecifických
spôsoboch, akými Slovania chápu a vysvetľujú si
také ideály.

Matica srbská a Matica slovenská: K interkultúrnemu a transkultúrnemu dialógu

Len dobré vzájomné porozumenie s úplným rešpektom jednotlivých národných kultúr môže zabezpečiť tak žiadaný interkultúrny dialóg, ako aj budovanie transkultúrneho európskeho priestoru, ktorý sa nebude snažiť zmazať špecifiká malých národov. Len v takých podmienkach môžeme budovať spoločné interkultúrne perspektívy, v ktorých sú kultúrne rozdiely chápané ako bohatstvo európskeho priestoru a nie ako výzva na realizáciu melting pot projektu, v ktorom sú národy len obyčajnou etnickou hmotou vhodnou na to, aby bola nositeľkou pracovného, spotrebného potenciálu, ktorého charakterizuje výlučne pohyb medzinárodného kapitálu. A kapitál – o tom sa vie veľmi dobre – vôbec neberie do úvahy možné vízie humanizácie sveta. Potrvá to minimálne do vtedy, kým sa neukáže, že by aj taká vízia mohla byť vhodnou na získanie profitu. Vtedy urobí všetko, aby túto víziu zneužil, akokoľvek to bude možné a pretavil ju do číročistého nového zdroja a nového profitu. Proti tomuto, výlučne ekonomickému a úžitkovému konceptu súčasnej spoločnosti musíme spoločne bojovať a v ňom si musíme vybojovať dôstojné obstátie našich dvoch národov, Srbov a Slovákov, ale aj iných počtom malých národov.

V súlade s takýmito cieľmi máme pokračovať v praxi seriózneho dialógu a radom zodpovednej výmeny názorov, pretože také úsilie – pevne v to veríme – nedopustí, aby dôležitosť témy podľahla tlakom politikantskému alebo ekonomistickému, byrokratickému alebo mediálnemu ľahkomysel-

nému rezonovaniu. Zároveň, toto úsilie má byť chránené pred rôznymi formami presadzovania istého názoru, ktorý bude prichádzať z najsilnejších mocenských centier alebo by bolo založené na väčšinovom prehlasovaní obdobných postojov. Žiadané rozhovory majú zostať slobodné a majú byť prejavom slobodných ľudí, ktorí majú záujem zachovať si ustanovizne slobodných ľudských presvedčení a budovať spoločnosť, ktorá slobodu jednotlivca, sociálnych vrstiev a dokonca celých národov chápu ako podmienku všetkých podmienok: normy základných slobôd sú základom pre spoločnosť, ktorá je otvorená novým a ľudskými perspektívami bytia. Ak sa tak stane, vtedy existuje nádej aj pre nás všetkých, pre ustanovizne, ktoré zastupujeme, ale aj pre politické spoločenstvá a spoločnosť, v ktorej pôsobíme: ide o nádej, že aj v prípade, že zostaneme vo výraznej volebnej menšine, môžeme obstáť tým, že zostaneme sami sebou, neohrozujúc nikoho iného. Pretože sloboda má zmysel iba vtedy, ak je akceptované právo na odlišnosť, pod podmienkou, že tá odlišnosť neohrozuje bytostne nikoho iného a jeho právo na rozdiel.

Prakticky to znamená, že bombardovanie Zväzovej republiky Juhoslávie v roku 1999 a vojnovú akciu cynicky nazvanú Milosrdný anjel nemožno chápať ako skutok obrany slobody, ale naopak ako ohrozenie slobody a ničenie riadneho občianskeho poriadku. Ak sa v našej dobe obhajujú práva marginálnych skupín (homosexuáli, lesby, transrodové osoby, Rómovia, černosi, príslušníci koloniálnych komunit, migranti, ako aj rôzne špecifické fenomény patriace do oblasti sociálnej a kultúrnej queer teórie), nemali by sa s takou obrovskou ľahkosťou zabudnúť záväzky zabezpečiť práva celých

20 | národov, ktoré sa z hľadiska vojenskej hierarchie a štátno-úradníckeho aparátu vnímajú istým spôsobom špecifické a svojrázne. Tento záväzok by mal byť chápaný ako urgentný, vzhľadom na to, že také národy v žiadnom prípade neohrozujú základné normy medzinárodného práva. V tomto kontexte to znamená starostlivo sa venovať právam Srbov a Albáncov, ale aj všetkých národnostných menšín v Srbsku a potrebné je vedieť, že menšinové práva pochádzajú ešte z čias socialistickej Juhoslávie, resp. Srbskej republiky a boli zabezpečené nad všetky vtedajšie, ale aj dnešné európske štandardy. Bombardovať také Srbsko je zločin nad zločinními, a také niečo nemožno ospravedlňovať žiadnou, ani morálnymi a tak právne právne podložená argumentácia.

Zločin z roku 1999 bol ničivým znamením príliš nezvestného osudu tým, ktorí sa silným a bezškrupulóznym centrom politickej, štátnej a vojenskej moci nepáčia a v tomto zmysle je aj osud celej Európy vo veľkej miere závislý od schopnosti rešpektovať tieto elementárne práva na odlišnosť tých, ktorí sú označení za nesympatických a nežiadúcich. V prípade, že zvíťazí duch vojensko-administratívneho disciplinovania malých európskych národov, vyústi to k zničeniu samotnej myšlienky Európy, ktorá je nemysliteľná bez dialógu a bytostného pochopenia toho druhého. V tomto zmysle je úloha malých národov v budovaní Európy veľmi dôležitá a neporovnateľne väčšia vo vzťahu k skutočnej ekonomickej, politickej a vojenskej sile. Bez vypočutia hlasu malých národov v Európe bude zničený duch, z ktorého aj bola zrodená samotná Európska únia a keď sa odkloní od prvotnej podstaty a základnej idey, vtedy môžeme aj reálne očakávať mnohé ďalšie tvary zlyhania a vážnych deformít.

Už teraz prebieha vážny dialóg o všetkých takýchto udalostiach a procesoch a bude zaiste prebiehať aj v rokoch a desaťročiach, ktoré sú pred nami.

Nedá sa však poprieť skutočnosť, že pri riešení základných otázok, ktoré viedli k vzniku slovanských matíc, vlastne napomáhame tomu, aby sa onen základný, počiatočný a deklaratívny duch zjednotenej Európy upevňoval a posilňoval. Pozorujúc prínos našich dvoch ustanovizní, Matice slovenskej a Matice srbskej, kultúrnej histórie a túžobných snáh o národné bytie tak Slovákov, ako aj Srbov, myslím si, že sú pozitívne výsledky viac než badateľné. Aj keď možno menej viditeľne dve matice bezpochyby prispievajú k budovaniu tolerance, viackultúrnosti a transkultúrnosti, na ktorej si Európa zakladá. V tomto smere všetky slovanské matice môžu urobiť aj viac a k tomu reálne aj dôjde v prípade, že vzájomné relácie týchto ustanovizní prispievajú k bytostnému porozumeniu a pristúpia k civilizovaným riešeniam existujúcich problémov na ešte vyššej úrovni. Pokus o vytváranie akejsi nadriadenej inštalácie, ktorá zjednotí existujúce ustanovizne, nie je tou správnou cestou k úspechu. Takýto pokus práve naopak by mohol vyústiť do špecifickej formy maskovania existujúcich problémov a používania radu pretvarujúcich sa postupov. My, ktorí máme vlastné skúsenosti s tvrdými a menej tvrdými formami komunistickej štátnosti, môžeme veľmi dobre odhadnúť ako sa ketman Czesława Miłosza môže prejavíť aj v iných a nových postkomunistických podmienkach. Tie síce deklaratívne popierajú každý prejav pokrytectva a sociálnych deformácií, avšak zároveň práve tieto postupne a čoraz viac legalizujú špecifické formy ketmanov akoby štandardných prejavov správania sa. Kritériá politickej korektnosti čoraz viac otvárajú

Две одлуке Велике Народне Скупштине у Новом Саду 12. новембра 1918.

Народна Скупштина Срба, Хрвата, Буњеваца, Словака, Русина и осталих народа из Баната, Бачке и Барање донела је ове одлуке:

I. ОДЛУКА:

1. Молимо владу братске Србије, да на конгресу мира заступа наше интересе.
  2. Припаднујемо се Краљевини Србији, која својим досадашњим радом и развитком уамтава слободу, равноправност, напредак, у сваком правцу не само нама, него и свима словенским па и несловенским народима, који с нама заједно живе.
  3. Овај наш захтев хоће да помогне уједно и тежије свију Југословена, јер је и наша искрена жеља, да српска влада удружена са Народним Већем у Загребу учини све, да дође до остварења јединствене државе, Срба, Хрвата и Словенаца под вођством краља Петра и његове династије.
  4. И зато, да би ова скупштина помогла са своје стране остварити јединствену државу свију Словена, Срба, Хрвата и Словенаца, бира два члана, која ће стајати на услузи српској влади: Јашу Томића (Нови Сад) и Влашка Рајића (Суботина) и бира два члана, која ће стајати на услузи Народном Већу у Загребу: др. Јована Манојловића (Суботина) и Васу Стајића (Нови Сад).
- Неспорним и неспорним народима, који остају у нашим границама, обезбеђује се свако право, који желе, да као мањина очувају и развијају своје народно биће.
- А тако исто захтева скупштина ова, да се овим Србима, Буњевцима и Шоцима, који и даље остају изван наших граница у другим државама, обезбеди правом заштите мањине њихов народни остатак и развитак, као и право, да се ти Срби од нове српске државе могу слободно, културно и економски потпомагати и у том ће се строго држати начела уједнакости (федерацијетета).
- Ово важи нарочито за Србе у Вудимској Епархији и за Буњевце и Шоце изван граница наше државе, који ће остати изван оквира српске земље, и којима се има обезбедити потребни део народно-државног иметка, односно прихода досадашње Карловачке Митрополије.

II. ОДЛУКА:

- Банат, Бачка и Барања, у границама, које повуче антантинска балканска војска, проглашује се данас 12. новембра 1918. на Народној Скупштини у Новом Саду, на основу увиђеног начела народног самоодређивања оцепљеним, како у државноправном, тако и у политичком и привредном погледу, од Угарске.
- Због тога Народна Скупштина поставља Велики Народни Савет, којем је извршни орган Народна Управа.
- Народни Савет чине педесет чланова, изабраних из ове Народне Скупштине.
- Народни Савет доноси потребне уредбе и наредбе, поставља Народну Управу и врши надзор над њом.
- Народну Управу чине ови одсеци:
1. Политички послови.	4. Просвета (школа и црква).	7. Привреда.	10. Народно здравље.
2. Унутрашњи послови.	5. Финансије.	8. Прехрана и снабдевање.	11. Народна одбрана.
3. Правосуђе.	6. Сабраћања.	9. Социјалне реформе.	
- На челу сваког одсека стоји Народни Повереник са замеником и потребним особљем.
- Народна Управа управљаће означеном територијом на основу начела потпуне слободе и равноправности за све народе. Сваки грађанин има неспорно право, да на овом матерњем језику општи са свима властима.
- До коначног организовања нове наше државе Народна Управа управљаће, по могућности, према постојећим законима и законитим наредбама.
- Седиште Великом Народном Савету и Народној Управи је Нови Сад.
- Ако две стотине чланова ове Народне Скупштине, која поставља Народни Савет, ма из којег разлога, у циталњима администрације, затражи поновни сазив Народне Скупштине, дужан је Народни Савет сазвати Народну Скупштину у року од 14 дана.

Председници:

Др. Војојан Малагурски	Стеван Михаљич	Др. Милан Пахлас	Павле Тетић
Др. Славко Милетић	Др. Људевит Мичачић	Војислав Поповић	Јован Крапивић

Перовође:

Др. Душан Бошковић	Мита Ђорђевић	Др. Јован Латинчић	Душан Тушковић
--------------------	---------------	--------------------	----------------

Dve rozhodnutia Veľkého národného zhromaždenia Srbov, Bunevcov a iných Slovanov v Banáte, Báčke a Barani
v Novom Sade dňa 12. novembra 1918 o pripojení Vojvodiny k Srbskému kráľovstvu

Foto: Múzeum Vojvodiny, Nový Sad

Zakladajúce zhromaždenie Matice slovenskej, Báčsky Petrovec, 15. august 1932

Foto: Múzeum vojvodinských Slovákov

priestory pre takéto deformované formy jazyka a reči, činov a správania sa ľudí.

Keď uvažujeme o podobách spolupráce medzi Maticou slovenskou a Maticou srbskou, nemožno nespomenúť, že tieto dve ustanovizne pretrvali v habsburskej monarchii napriek tomu, že v tom čase bola ich samotná existencia výrazne ohrozená. Činnosť Matice slovenskej bola pozastavená na takmer štyri a pol desaťročia: zrušená bola v roku 1875 a na svoje oživotvorenie musela počkať až do rozpadu Rakúsko-Uhorska. Jej činnosť bola obnovená v roku 1919 so vznikom nového štátu – Česko-Slovenska. Osobnosťou, ktorá sa o vznik spoločného štátu naj-

viac zaslúžila, bol Tomáš Garrigue Masaryk, jeho prvý prezident. Je opodstatnené konštatovať, že práve Masaryk bol v roku 1927 menovaný za čestného člena Matice srbskej, a to najmä ako prejav vďaky za jeho dôslednú kritiku rakúsko-uhorskej propagandy namierenej proti Srbskému kráľovstvu pred prvou svetovou vojnou.

Od svojho obnovenia v roku 1919 pracuje Matica slovenská kontinuálne až do dnes. Prestávky v činnosti Matice srbskej bývali podstatne kratšie, avšak častejšie. Prvé prerušenie sa spája s pokusom Uhorska z roku 1836, keď bola z formálno-právnych dôvodov jej činnosť zakázaná. Maticíni pred-

stavitelia ju však po náročnej advokátskej aktivite v roku 1837 opäť obnovili. Druhé prerušenie nastalo počas revolučných rokov v Pešti (1848 – 1849), v čase krvavých zrážok medzi maďarským vojskom a srbským národným hnutím. Tretie a štvrté prerušenie spôsobili svetové vojny (1914 – 1918 a 1941 – 1945). K plnohodnotnej činnosti v oblasti kultúry sa ustanovizeň vrátila až v podmienkach mieru. K dobrému porozumeniu medzi Srbmi a Slovákmi prispeli jednoznačné postoje Slovákov, aby sa po prvej svetovej vojne na troskách monarchie formoval nový štát – Československo. Na druhej strane boli územia Báčky, Banátu, Barane a Srieemu pripojené k Srbskému kráľovstvu a neskôr k novovzniknutému Kráľovstvu Srbov, Chorvátov a Slovincov. Na Veľkom národnom zhromaždení v Novom Sade 25. novembra 1918 boli prijaté kľúčové rozhodnutia, pričom k najzastúpenejším národom patrili práve predstavitelia slovanských národov – Srbi, Bunevci, Slováci a Rusíni. Spoluprácu upevnilo aj založenie Matice slovenskej v Báčskom Petrovci v roku 1932. Ukázalo sa, že Slováci z Vojvodiny a celého Srbska boli vždy spoľahlivým mostom medzi dvomi národmi.

V každom prípade je potrebné zdôrazniť, že prepojenia medzi poprednými dejateľmi v oblasti kultúry, slovanskej solidarity, ideológie a politiky vznikli omnoho skôr. Korene siahajú až do 18. storočia, keď srbskí šajkaši a hraničiari osídlili Komárno a pokračujú osobitne v období romantizmu, keď mladí Srbi študovali v Prešporku (dnešnej Bratislave) či v Trnave, zatiaľ čo mladí slovenskí vzdelanci pôsobili na srbských gymnáziách v Srieemských Karlovcich alebo v Novom Sade. Vieme, že sa predstavitelia oboch národov stretávali v Budíne i v Pešti a veľmi rýchlo si dokázali nájsť spoločnú reč. Boli to

časy, kedy tieto vzťahy budovali Andrej Voľný, Pavol Jozef Šafárik, Ján Kollár či Ľudovít Štúr na jednej strane a Georgije Magarašević, Jovan Hadžić, Teodor Pavlović či Svetozar Miletić na strane druhej.

Slováci a Srbi sa vzájomne poznajú a vnútorne si rozumejú už najmenej dve plné storočia. My, ktorí sa v súčasnosti staráme o Maticu slovenskú a Maticu srbskú a prispievame k rozvoju kultúry dvoch národov, máme tú česť nielen dobre poznať prínos našich veľkých predchodcov, ale aj vnášať nové obsahy a smerovanie do našich nadštandardných vzťahov. Som hlboko presvedčený o význame týchto prínosov a presvedčený som aj v to, že Matica srbská a Matica slovenská v súčasnosti, v treťom desaťročí 21. storočia, nielen že vedia zadefinovať spôsoby kultúrnej politiky, ktorá je osožná pre národy, ktoré zastupujú, ale môžu aj autenticky a aktívne prispieť k stabilnej situácii aspoň v tejto časti Európy, kde žijú Srbi a Slováci. Srbské a slovenské svedectvá o pokojných a tolerantných vzťahoch medzi národmi, ale aj o úsilí, ktoré smeruje k autentickým prínosom a budovaniu podstatne širšieho kultúrneho a politického priestoru dnešnej Európy, by mali byť chápané vážne a malo by sa o nich hovoriť. Ak Slováci prežili všetky výzvy života v habsburskej ríši a Srbi výzvy v Osmanskej a v habsburskej ríši, to znamená, že sa im podarí prežiť a zdolať výzvy života aj v dnešnej Európe a Európskej únii. Pre samotnú Európu, osobitne pre obstatie Európskej únie, je omnoho lepšie, dokonca až spásonosné, aby počtom malé národy vystúpili z temna, ticha a neviditeľnosti. V prípade, že sa tak nestane, Európa sa zriekne tej najlepšej časti vlastnej tradície a zavládne tá časť, za ktorú by sme sa všetci mali hanbiť a vyhýbať sa jej za každú cenu.

Literatúra

- Chronicle of Matica srpska: First issue [*Letopis Matice srpske: Objavlenije i Prva častica*] (1823–1824). Facsimile edition (ed. I. Negrišorac). Novi Sad: Matica srpska, 2023. [In Serbian]
- Chronicle of Matica srpska: Second and third issue [*Letopis Matice srpske: Druga i treća častica*] (1825). Facsimile edition (ed. I. Negrišorac). Novi Sad: Matica srpska, 2024. [In Serbian]
- Eliáš, M. (2010). From the history of Slavic Maticas of nations. Martin: Matica slovenská. [In Slovak]
- Kovaček, B. (2006). Jovan Đorđević. Novi Sad: Matica srpska. [In Serbian]
- Kovijanić, R. (1973). Serbian writers in Bratislava and Modra in the 18th century. Novi Sad: Matica srpska. [In Serbian]
- Kovijanić, R. (1979). Serbian romanticists in Slovakia. Novi Sad: Matica srpska. [In Serbian]
- Maletin, M. (1968). Content of the Chronicle of Matica srpska 1825–1950: Content by authors. Novi Sad: Matica srpska. [In Serbian]
- Miletić, S. (1999). Collected works, vol. I (eds. Č. Popov & D. Mikavica). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. [In Serbian]
- Milisavac, Ž. (1986). History of Matica srpska: Part I: 1826–1864. Novi Sad: Matica srpska. [In Serbian]
- Milisavac, Ž. (1992). History of Matica srpska: Part II: 1864–1880. Novi Sad: Matica srpska. [In Serbian]
- Milisavac, Ž. (2001). History of Matica srpska: Part III: 1880–1918. Novi Sad: Matica srpska. [In Serbian]
- Negrišorac, I. (2026). The Vow of Matica srpska: A guide to the oldest cultural institution. Novi Sad: Matica srpska. [In Serbian]
- Pamätница – Spomentnica – Pamjatnaja kniga: 4. kongres matić a inštitúcií slovanských národov (2020). (eds. M. Gešper & Z. Pavelcová). Martin: Matica slovenská. [In Slovak]
- Pavel Jozef Šafarik (1795–1861) (1963). (ed. Đ. Sp. Radojičić). Novi Sad: Matica srpska. [In Serbian]
- Pavel Jozef Šafarik: Life and work (1996). (ed. M. D. Stefanović & M. Harpanj). Novi Sad: Matica srpska. [In Serbian]
- Popov, D. (2001). History of Matica srpska: Part IV: 1918–1941. Novi Sad: Matica srpska. [In Serbian]
- Rajić, J. (2002). History of various Slavic peoples, especially Bulgarians, Croats and Serbs, vol. I–IV (ed. I. Negrišorac). Novi Sad: Matica srpska – Orfeus. [In Bulgarian]
- Serbske letopisi, No. 10. (1827). [In Serbian]
- Šafarik, P. J. (1824). Character of the Slavic people in general. Serbske letopisi, prva častica, vol. 1, 64–99. [In Serbian]
- Taylor, A. J. (2001). The Habsburg Monarchy 1809–1918: A History of the Austrian Empire and Austria-Hungary (translation M. Nikolajević). Beograd: Clio. [In Serbian]
- That Way, Not Otherwise (*Tako, a ne inače*): Commemorative volume on the 150th anniversary of the transfer of Matica srpska from Pest to Novi Sad (2014). (eds. D. Stanić & Đ. Đurić). Novi Sad: Matica srpska. [In Serbian]